

Вікторія АДАМИК, Ірина СКАВРОНСЬКА

ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНИХ ЕФЕКТІВ ПРОВЕДЕННЯ СПОРТИВНИХ МЕГА-ЗАХОДІВ

Проаналізовано методологічні підходи до оцінки впливу проведення спортивних мега-заходів у країнах світу. Здійснено вимірювання економічних ефектів у результаті організації масштабних спортивних подій. Спростовано гіпотезу щодо їх суттєвого і однозначного позитивного впливу на національні економіки. Зроблено висновок, макроекономічні ефекти від спортивних мега-заходів «з'їдають» інші макроекономічні явища і процеси.

Ключові слова: *спортивні мега-заходи, економічні ефекти, оцінка, метод.*

Розвиток спортивного туризму показує, що основною керуючою силою сьогодення є швидке зростання економічного значення спорту. Цей факт підтверджує попит на спортивні товари і послуги, а також спортивні події та участь у них. Загалом, світовий ринок товарів зимового виду спорту у 2003 р. становив понад 1,6 млрд. євро, а у 2006–2007 роках – 1,93 млрд. євро [1], тоді як глобальний ринок всіх спортивних товарів коливається в межах 150 млрд. євро. Зокрема, станом на 2008 р. спортивний туризм оцінюється у 600 млрд. дол. США чи +10% міжнародного туристичного ринку [2]. Іншими словами, спортивна економіка, становить вагомую частку у сучасних глобалізаційних процесах. Особливе місце у спортивному туризмі належить організації спортивних мега-заходів, як, наприклад, Олімпійських ігор чи Чемпіонатів Світу (Європи) з футболу. Так, все більше країн намагаються отримати можливість для проведення Олімпійських ігор. Зокрема, заявки на їх прийняття подаються за багато років до початку: наприклад, Італія подала заявку на організацію Олімпіади-2020 за 11 років у 2009 р., тоді як вибір столиці Олімпійських ігор-2020 пройде лише в 2013 р. [3].

З огляду на зростаючу популярність спортивних мега-заходів у всьому світі – їх проведення у контексті економічного зростання проявляє себе різними шляхами: відбувається масове переміщення туристичних потоків, що, у свою чергу, вносить значний вклад у вирішення питання зайнятості у країні, яка приймає, приносить дохід середнім і дрібним діловим підприємствам, корпораціям, домашнім господарствам, національним і регіональним структурам й уряду, допомагає оплаті зовнішнього боргу, стабілізує платіжний баланс, сприяє всесторонньому розвитку міст та регіонів і т. д. Тому організація таких мега-заходів часто опирається на прийняття відповідних політичних рішень і урядових загальнодержавних стратегій. Основне завдання у цьому випадку – виявлення економічних ефектів для національних господарств у результаті проведення відповідних подій, а також мінімізація негативних ефектів і максимізація позитивних.

Різним аспектам досліджуваної проблематики приділяють увагу чимало як *вітчизняних*, так і *зарубіжних фахівців*, зокрема: А. П. Конох [4], В. І. Ганопольський [5], Г. Кларк [6], Е. К. Роуз [7], М. Шпігель [7], П. В. Куперз [8], Дж. Л. ЛаСаль [9], В. Андрофф [10], С. Шиманські [10] та інші.

Разом з тим проблема оцінки ефектів спортивних мега-заходів на народногосподарському і регіональному рівнях надзвичайно складна і на сьогодні далека від кінцевого рішення, так як різноманітні ефекти туризму дуже важко, а інколи і неможливо виразити кількісно. Загалом, між вченими ведеться жвава дискусія щодо ефектів спортивних мега-заходів, а саме розподілу можливих витрат та доходів, приймаючи їх і використовуючи спорт як форму соціального та економічного відновлення. Сьогодні серед теоретиків та практиків є широко розповсюдженим твердження про те, що великі спортивні заходи сприяють припливу значних грошових ресурсів у міста/країни їх проведення. У зв'язку з цим уряди країн часто спекулюють на організації спортивних мега-заходів. Тому постає питання про необхідність виявлення і вимірювання економічних ефектів прийняття спортивних мега-заходів для народного господарства загалом і його окремих галузей зокрема, і визначення на основі цього, чи доцільно країні організовувати такі змагання.

Метою дослідження є довести або спростувати розповсюджену гіпотезу про те, що спортивні мега-заходи суттєво сприяють:

- подальшому розвитку міжнародного туризму у країні – а саме припливу туристів у наступні роки;
- нарощенню міжнародної торгівлі – через збільшення експорту послуг у сфері міжнародного туризму збільшують зовнішню торгівлю;
- зниженню безробіття і т. п.

Методи оцінки економічних ефектів організації спортивних мега-заходів сьогодні у світі розробляють у рамках двох методологічних підходів:

1) економетричного, що ґрунтується на використанні складних методів математичної статистики та теорії імовірностей в оцінці і поясненні природи економічних ефектів спортивних мега-заходів;

2) системного (кібернетичного), що базується на використанні макро-, мезо-економічних моделей типу “вхід-вихід” на основі моделей: міжгалузевого балансу В. Леонтьєва та Леонтьєва-Форда, які формують для конкретних країн, регіонів, міст, що є місцем проведення спортивних мега-заходів.

Такі моделі дають змогу проводити імітацію для оцінки альтернатив вхідних та очікуваних вихідних параметрів економічного процесу.

Разом з тим треба звернути увагу на те, що методологія побудови економетричних макромоделей все ж базується на класичному рівнянні Кейнса і різних мультиплікаторах. Зокрема, мультиплікатори використовують для оцінки ефектів явищ і процесів, що, за природою, є екзогенними і стимулюють внутрішній попит чи збільшують його. Такий підхід застосований у дослідженнях багатьох зарубіжних вчених для пояснення наслідків урядового втручання, ефектів від інвестицій у регіоні, країні і для пояснення економічної природи та ефектів міжнародного туризму, культурних, політичних або спортивних заходів у регіоні та країні.

У контексті спортивного туризму економічний ефект визначають як економічну зміну в національній економіці, що спричинена витратами, які викликані спортивним мега-заходом. Процес визначення такого ефекту отримав назву імпаکت-аналізу (*англ.* impact-analysis). У більшості випадків, імпакт-аналіз проводять задля того, аби виправдати витрату бюджетних коштів на проведення спортивних та культурних мега-заходів. При таких дослідженнях, як правило, економічними індикаторами ефекту мега-заходів вважають: зростання продаж (товарообороту) і зайнятості (у більшості випадків – тимчасової). Враховуючи вищенаведені аспекти вимірювання,

нами проведена оцінка економічних ефектів спортивних мега-заходів методом сезонної декомпозиції, що дав змогу виявити вплив сезонності (або екзогенних впливів) на значення певних економічних показників та здійснити прогнозування.

Метод сезонної декомпозиції – це найпростіший метод аналізу, який дозволяє виявити в динамічних рядах статистичних даних про процеси різної тривалості. У його основу покладене твердження про те, що будь-який кінцевий дискретний процес можна розкласти у ряд Фур'є (суму синусів і косинусів, що збігається в кожній точці зі значенням вихідного ряду). Метод сезонної декомпозиції дає нам змогу виявити загальний тренд у тому випадку, якби в країні не проводився ніякий спортивний мега-захід.

Для аналізу обрані наступні показники: прибуття резидентів (переміщення всередині країни); обсяг зовнішньої торгівлі (експорт країни) і рівень безробіття з 1999 р. по 2010 р. у таких країнах, як Греція та Австрія, де проводилися Олімпійські Ігри-2004 і Чемпіонат Європи з футболу-2008 відповідно. Для того, аби здійснити оцінку, було розраховано індекси сезонності на основі даних Євростату [11] усіх вищенаведених показників. При цьому, вплив сезонного чинника визначався за ступенем відхилення індексів сезонності від 100%: чим менше відхилення, тим більший вплив сезонного чинника.

На основі проведених розрахунків за допомогою методу сезонної декомпозиції визначено, що індекс сезонності показника прибуттів резидентів у Грецію саме у серпні місяці (Олімпіада в Греції проходила 13–29 серпня 2004 р.) є найвищим (табл. 1). Це означає, що вплив заходу був достатнім, оскільки даний індекс відхиляється на 55,76% у цьому місяці.

Таблиця 1

Індекси сезонності показника прибуттів резидентів у Грецію, 1999–2010 рр.

Місяць	Сезонні індекси
січень	72,82%
лютий	74,15%
березень	93,36%
квітень	99,83%
травень	98,04%
червень	113,34%
липень	140,54%
серпень	155,76%
вересень	109,88%
жовтень	89,60%
листопад	79,48%
грудень	73,19%

Джерело: розраховано авторами за даними Євростат [11].

Рис. 1. демонструє поведінку показника прибуттів резидентів на основі фактичних даних за умов, коли Олімпіада у Греції відбулася, і прогнозовану ситуацію у випадку, якби її не проводили. Таким чином бачимо, що обидва тренди, практично, повторюють одну і ту ж траєкторію руху. А тому не можна стверджувати, що Олімпіада-2004 призвела до значних позитивних відхилень прибуття резидентів.

Рис. 1. Прогноз прибуття резидентів у Греції, 1999- 2010 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними Євростат [11].

Обсяг зовнішньої торгівлі (експорт) Греції оцінюємо так само. Індекс сезонності зовнішньої торгівлі (експорту) у серпні склав 98,69% (табл. 2). У цьому випадку відхилення є незначим – 1,31%, а тому можна зробити висновок, що проведення Олімпіади-2004 мало великий вплив на показник зовнішньої торгівлі (експорту) країни.

Таблиця 2

**Індекси сезонності показника зовнішньої торгівлі (експорту)
у Греції, 1999–2010 рр.**

Місяць	Сезонні індекси
січень	98,12%
лютий	99,07%
березень	100,43%
квітень	98,81%
травень	100,38%
червень	99,99%
липень	99,93%
серпень	98,69%
вересень	101,32%
жовтень	100,70%
листопад	101,13%
грудень	101,43%

Джерело: розраховано авторами за даними Євростат [11].

Рис. 2. Прогноз зовнішньої торгівлі (експорту) у Греції, 1999-2010 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними Євростат [11].

На рис. 2. спостерігаємо два тренди показника зовнішньої торгівлі (експорту): на основі фактичних даних за умов, коли відбулася Олімпіада, і прогнозовану ситуацію у випадку, якби її не проводили. Як і у випадку із показником прибуттів резидентів, обидва тренди практично повторюють одну і ту ж траєкторію руху із незначними відхиленнями. У зв'язку з цим можна констатувати той факт, що Олімпіада-2004 не призвела і до збільшення експорту Греції (рис. 2.).

Рис. 3. Прогноз безробіття у Греції, 1999-2010 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними Євростат [11].

Розрахований нами індекс сезонності показника безробіття у серпні становить 100,18%. Відхилення, практично, відсутнє – 0,18%. Таким чином, Олімпіада-2004 мала максимально можливий вплив на безробіття у країні.

Рис. 3. демонструє два тренди показника безробіття, як і у випадках з попередніми індикаторами – на основі фактичних даних за умов, коли відбулася Олімпіада, і прогнозовану ситуацію. Оскільки обидва тренди майже повторюють одну і ту ж траєкторію руху із незначними відхиленнями, то можна стверджувати, що Олімпіада-2004 не мала позитивних результатів і у секторі зайнятості (рис. 3.).

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що проведення Олімпійських Ігор у Греції у 2004 р. не мало значних позитивних економічних ефектів.

Зрозуміло, що на основі аналізу показників лише однієї країни не можна констатувати відсутність позитивних економічних наслідків у результаті організації спортивного мега-заходу. У зв'язку з цим нами здійснено оцінку економічних ефектів у результаті прийняття Чемпіонату Європи з футболу-2008 в Австрії, яка приймала даний захід разом із Швейцарією. Аналіз проводився тим же методом – сезонної декомпозиції. Для того, аби ми мали можливість здійснити їх порівняльну характеристику, період і показники, які бралися до уваги, були аналогічними, що і у випадку оцінки ефектів у Греції.

Проведені розрахунки показали, що індекс сезонності показника прибуттів резидентів в Австрію у червні (Чемпіонат проходив 7-29 червня 2008 р.) становить 114,07%. Оскільки відхилення є незначним (14,07%), то вплив даного заходу є великим.

Рис. 4. Прогноз прибуттів резидентів в Австрію, 1999-2010 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними Євростат [11].

Рис. 4. демонструє два тренди показника прибуттів резидентів в Австрію: на основі фактичних даних за умов, коли відбувався Чемпіонат, і прогнозовану ситуацію у випадку, якби його не проводили. Обидва тренди майже мають однакову

траєкторію руху із незначними відхиленнями саме у 2008 р. У зв'язку з цим можемо стверджувати, що футбольний турнір дещо вплинув на прибуття резидентів, але цей вплив непомітний.

Розрахований нами індекс сезонності показника зовнішньої торгівлі (експорту) у червні 2008 р. становить 103,44%. Відхилення індексу становить 3,44%, а це значить, що вплив Чемпіонату на зовнішню торгівлю (експорт) Австрії дуже великий.

Тренд на основі фактичних даних і прогнозований тренд показують, що вони (рис. 5.) рухаються майже однаково з певними відхиленнями. Тому не можемо констатувати, що Чемпіонат-2008 дуже вплинув на зовнішню торгівлю (експорт) Австрії, незважаючи на невелике відхилення індексу сезонності.

Рис. 5. Прогноз зовнішньої торгівлі (експорту) в Австрії, 1999-2010 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними Євростат [11].

Відхилення визначеного індексу показника сезонності безробіття незначне – 0,74% (значення індексу становить 100,74%), відповідно, вплив футбольного турніру на рівень безробіття максимальний. Як розвивається теперішня ситуація із індикатором безробіття у результаті проведення Чемпіонату з футболу, і, як би вона змінилася, якби його не організували, демонструє рис. 6. З рисунку бачимо, що кардинальних змін не спостерігається, а тому не можемо констатувати, що Кубок поліпшив ситуацію на ринку праці в Австрії.

Як і у випадку в Греції, в Австрії не спостерігається помітних позитивних зрушень у результаті прийняття Чемпіонату Європи з футболу-2008.

Таким чином, очевидно, що економічні ефекти проведення великих спортивних подій не є такими значними, як стверджує багато фахівців. Здійснений нами аналіз демонструє відсутність вагомих наслідків в економіці країн-організаторів відповідних мега-заходів.

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна зробити *наступні висновки*: світова практика організації масштабних міжнародних спортивних подій

Рис. 6. Прогноз безробіття в Австрії, 1999-2010 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними Євростат [11].

показує, що їх значення в економічному житті не надто велике. Зокрема, оцінка відповідних індикаторів у таких країнах як Греція та Австрія свідчить, що в обох країнах не відбулося суттєвого збільшення прибуттів резидентів; суттєвого збільшення обороту зовнішньої торгівлі і зменшення рівня безробіття у зв'язку із змаганнями теж не спостерігається ні у Греції, ні в Австрії.

Цікавим є парадокс, який виник у результаті даного дослідження – при мінімальному індексі сезонності, вплив заходу на відповідні показники прибуттів, експорту і безробіття, визначається як максимально можливий. Разом з тим, тренд на основі фактичних даних і прогнозований тренд показують відсутність значних наслідків. За таких обставин виникає питання: чому за допомогою Олімпійських Ігор у 2004 р. чи Чемпіонату Європи з футболу у 2008 р. не відбулося зростання прибуттів резидентів, зовнішньої торгівлі і зайнятості, якщо індекс сезонності демонструє максимальний вплив? Відповідь на дане питання, на нашу думку, полягає у тому, що його “з’їдають” інші макроекономічні явища і процеси, в результаті чого частка спортивних мега-заходів виглядає незначною. Тому серед *перспективних досліджень* у даному напрямку буде аналіз інших показників, наприклад, рівня споживання чи витрат одного туриста, за допомогою яких можна провести додаткову оцінку економічних ефектів проведення спортивних мега-заходів.

Література

1. *Market Outlook: Carbon fiber in sporting goods* [електронний ресурс]: 01.01.2008. – Режим доступу: <http://www.compositesworld.com/articles/market-outlook-carbon-fiber-in-sporting-goods.aspx>.
2. *Selvarajah M. Sports Economy* [електронний ресурс] / Mathangie Selvarajah: 17.07.2008. – Режим доступу: <http://www.en.articlesgratuits.com/sports-economy-id3152.php>

3. Павлишин В. Італія подала заявку на проведення Олімпіади-2020 [електронний ресурс] / В. Павлишин: 03.10.2009. – Режим доступу: http://turnir.com.ua/drugie_letnie/jaunumi/03102009-italij_podala_zajvku_na_provedennj_olimpi
4. Конох А. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців спортивно-оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах [електронний ресурс] / А. П. Конох: 2007. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ppmb/texts/2007-06/07kapeip.pdf
5. Ганопольський В. І. Моделирование системы спортивно-туристской деятельности: жизнеобеспечение и безопасность, успешность и эффективность [електронний ресурс] / В. І. Ганопольський: 2007. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/ppmb/texts/2007-06/07gvispe.pdf
6. Clark G. Local Development Benefits from Staging Global Events / Greg Clark. - OECD Publishing, 2008. – 180 p.
7. Rose A. K. The Olympic Effect [електронний ресурс] / Andrew K. Rose, Mark Spiegel. – April 2009. – Режим доступу: www.cepr.org/pubs/dps/DP7248.asp
8. Coopers P. W. Business and economic benefits of the Sydney 2000 Olympics: a collation of evidence / Price Waterhouse Coopers. - New South Wales: Dept. of State and Regional Development, 2002. – 138 p.
9. LaSalle J. L. Winning Gold for Green: The influence of international sporting events on sustainability, regeneration and property / Jons Lang LaSalle. – June, 2009.
10. Andreff W. Handbook on the economics of sport / Wladimir Andreff, Stefan Szymanski. – Great Briatin: MPG Books Ltd., Bodmin: Cornwall, 2006. – 830 p. (Includes bibliographical references and indexes).
11. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Редакція отримала матеріал 24 вересня 2010 р.